

Білик Вадим Миколайович,

доцент кафедри поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ТА МІЖВІДОМЧОГО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ПРАВООХОРОННІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Кримінальний аналіз, як інструмент превентивної та аналітичної діяльності, відіграє все більш важливу роль у сучасній правоохоронній системі України. Його завдання полягає в зборі, обробці, аналізі та використанні інформації для виявлення, попередження і розслідування кримінальних правопорушень. Проте на сьогоднішній день в Україні існує низка проблем у сфері законодавчого та нормативно-правового регулювання кримінального аналізу, що ускладнює його ефективне застосування та інтеграцію у діяльність різних органів системи правопорядку.

1. Відсутність комплексного законодавчого визначення поняття «кримінальний аналіз», яке було б характерне для правоохоронної системи в цілому

Наразі у законодавстві України наявні два нормативно-правових визначення поняття кримінального аналізу [5; 6]. Так, відповідно до Положення про автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС, затвердженого наказом МВС України від 20.10.2017 № 870, визначення поняття кримінального аналізу є загальним, стратегічно та оперативно-орієнтованим, що охоплює весь спектр злочинної діяльності й використовується переважно у сфері оперативно-розшукової діяльності. Натомість, визначення поняття кримінального аналізу, згідно Закону України від 28.01.2021 № 1150-IX «Про Бюро економічної безпеки України», є спеціалізованим, зосередженим на економічній злочинності, із фокусом на практичну допомогу у кримінальному провадженні (досудове розслідування, виявлення порушень економічного характеру).

У різних юридичних джерелах [1; 2; 4; 8; 9] використовується схожий термін – «інформаційно-аналітична діяльність», однак його зміст значно вужчий та не охоплює повного функціоналу кримінального аналізу, як системної діяльності з прогнозування та оцінки криміногенної обстановки. Це призводить до неоднозначного тлумачення терміну «кримінальний аналіз» у практичній діяльності правоохоронних органів.

2. Непогодженість міжвідомчих нормативно-правових актів

Важливою проблемою є відсутність єдиного підходу до нормативного регулювання кримінального аналізу між різними правоохоронними органами – Національною поліцією, Службою безпеки України, Державною прикордонною службою, Державним бюро розслідувань тощо. Кожне відомство має власні внутрішні документи, які регламентують аналітичну діяльність, однак ці документи часто не узгоджуються між собою, що створює перепони для міжвідомчої координації та обміну інформацією.

Зокрема, формати подання аналітичної інформації, методики її обробки, а також підходи до визначення загроз публічній безпеці та кримінальній ситуації можуть суттєво відрізнятися. Відсутність єдиного нормативного поля унеможливорює формування загальнодержавної системи кримінального аналізу.

3. Проблеми впровадження єдиної інформаційно-аналітичної платформи

Хоча на рівні концептуальних документів, зокрема декларувалося у Стратегії розвитку органів системи МВС [7] та декларується у Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки [3], необхідність створення єдиної системи кримінального аналізу, її впровадження гальмується через брак нормативного врегулювання процедур взаємодії, захисту інформації, обміну даними. Відсутні також чіткі вимоги до фахової підготовки аналітиків та критерії оцінки їхньої роботи.

Більшість автоматизованих інформаційних систем працює в межах одного відомства і не має доступу до баз даних інших

структур, що знижує ефективність кримінального аналізу в масштабах держави.

4. Низький рівень професійної підготовки аналітиків

Ще однією проблемою є відсутність національного стандарту професійної підготовки фахівців з кримінального аналізу. Освітні програми закладів вищої освіти не завжди відповідають вимогам практичної діяльності, а міжвідомча координація у сфері підготовки аналітичних кадрів практично відсутня. Це призводить до недостатньої професійної компетентності аналітиків, а отже – і до зниження якості інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності.

5. Рекомендації щодо вдосконалення нормативного регулювання

Для підвищення ефективності кримінального аналізу необхідно:

- законодавчо визначити поняття «кримінальний аналіз» та його функціональні складові;
- розробити єдиний міжвідомчий нормативно-правовий акт, що регламентує основні засади кримінального аналізу та забезпечує уніфікацію процедур у різних правоохоронних органах;
- створити інтегровану національну інформаційно-аналітичну систему з забезпеченням доступу для уповноважених суб'єктів;
- розробити державні стандарти підготовки аналітиків та запровадити єдині критерії їхньої професійної атестації;
- забезпечити міжвідомчу координацію у сфері інформаційного обміну, кібербезпеки та збереження персональних даних.

Висновок. Наявні проблеми нормативно-правового регулювання кримінального аналізу в Україні значно ускладнюють ефективне застосування цього інструменту у боротьбі зі злочинністю. Удосконалення законодавчого підґрунтя, налагодження міжвідомчої координації та розвиток кадрового потенціалу є ключовими передумовами для формування сучасної, інтегрованої системи кримінального аналізу, що відповідає європейським стандартам та потребам національної безпеки.

Список використаних джерел

1. Додонов А.Г., Ландэ Д.В., Путятин В.Г. Компьютерные сети и аналитические исследования. К.: ИПРИ НАН Украины, 2014. 486 с.
2. Захарова В. І., Філіпова В. Я. Основи інформаційно-аналітичної діяльності. К. «Центр учбової літератури», 2013. 336 с.
3. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки : Указ Президента України від 11.05.2023. № 273/2023. Урядовий кур’єр від 13.05.2023. № 96.
4. Кушнарєнко Н. М. Наукова обробка документів: Підручник/ Н. М. Кушнарєнко, В. К. Удалова. К.: Вікар, 2003. 359 с.
5. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021. № 1150-IX /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1150-20>.
6. Про затвердження Положення про автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС: наказ МВС України від 20.10.2017. № 870 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1433-17>.
7. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : затв. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.11.2017. № 1023-р. Урядовий кур’єр від 13.03.2018. № 48.
8. Сілкова Г. В. Інформаційно-аналітична діяльність як напрям інформаційної діяльності/ Г. В. Сілкова// Вісн. Кн. палати. 1999. № 3. С. 6–9.
9. Сілкова Г. В. Інформаційно-аналітичні дослідження в структурі інформаційних ресурсів/ Г. В. Сілкова// Вісн. Кн. палати. 2001. № 2. С. 14–15.